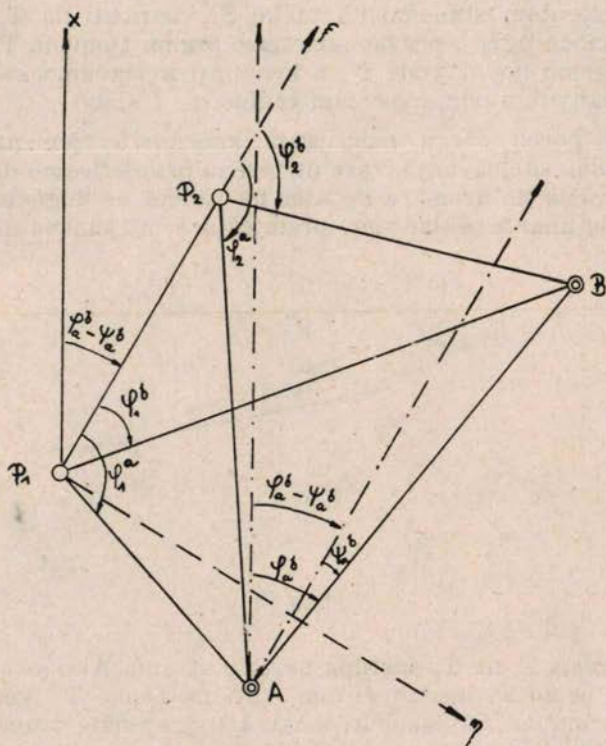

Rješenje Hanzenovog zadatka računskim strojem

Hanzenov je zadatak moguće riješiti računskim strojem na dva načina. Prvi bi se način sastojao u slijedećem:

U slobodno odabranom koordinatnom sistemu izračunaju se koordinate zadanih točaka uzevši jednu od traženih točaka za ishodište koordinatnog sistema, udaljenost traženih točaka 1,100 ili sl., a spojnicu njihovu kao pozitivan smjer osi ξ .

Dobivši ovako koordinate zadanih točaka u slobodno izabranom sistemu, izvršimo transormaciju koordinata iz slobodno izabranog sistema u (državni) zadani.

Rješenje tog zadatka je objavljeno god. 1942. u listu »Državna Izmjera broj 4.«

Drugo rješenje zadatka izgledalo bi ovako: Iz zadanih koordinata i opažanih pravaca izračunavamo orjentacioni kut koji dodamo opažanim kute-

vima na traženim točkama i time dobivamo smjerne kuteve sa traženih točaka prema zadanim ili obrnuto. Presijecanjem napred lako odredimo koordinate traženih točaka. Razmotrimo ovaj drugi slučaj:

Zadane točke: A, B

Tražene točke: 1, 2;

Opažani kutevi: $\varphi_1^a \quad \varphi_1^b$
 $\varphi_2^a \quad \varphi_2^b$

Smjerni kut trig. strane AB: φ_a^b u zadanom sistemu.

Smjerni kut trig. strane AB: ψ_a^b u slobodno izabranom sistemu.

Orjentacioni kut- koji treba dodati opažanim kutevima, da bi se dobili smjerni kutevi: $(\varphi_a^b - \psi_a^b)$.

Pretpostavimo da je tačka: P_1 ishodište koordinatnog sistema, pravac 12 os ξ , udaljenost 12 jednaka jedinici. Dakle, koordinate traženih točaka bile bi:

Točka 1: $\{\eta = 0, \xi = 0\}$ Točka 2: $\{\eta = 0, \xi = 1\}$.

Sastavimo jednažbe pravaca koje prolaze točkama: 1 i B, odnosno 2 i B uzevši u obzir gornje pretpostavke:

{ Jednažba pravca u eksplicitnom obliku glasi: } , dakle

$$\begin{aligned} \eta_b - \eta_1 &= \operatorname{tg} \varphi_1^b (\xi_b - \xi_1) \\ \eta_b - \eta_1 &= \operatorname{tg} \varphi_2^b (\xi_b - \xi_1) + b' \end{aligned} \quad (\text{I})$$

Drugu jednažbu smo pisali u takovom obliku zato, jer su sve koordinate reducirane na točku 1 kao ishodište. Veličinu b' , odredićemo iz uvjeta:

$$\eta_2 - \eta_1 = \operatorname{tg} \varphi_2^b (\xi_2 - \xi_1) + b'$$

ili

$$b' = (\eta_2 - \eta_1) - \operatorname{tg} \varphi_2 (\xi_2 - \xi_1) \quad (\text{II})$$

Odbivši jednažbe I dobivamo:

$$\xi_b - \xi_1 = - \frac{b'}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} \quad (\text{III})$$

$$\left. \begin{aligned} \eta_b - \eta_1 &= - \operatorname{tg} \varphi_1^b \cdot \frac{b'}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} \\ &= b' - \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \frac{b'}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} \end{aligned} \right\} \quad (\text{IV})$$

Uvrstivši $\eta_1 = \eta_2 = 0$

$\xi_1 = 0, \xi_2 = 1$ u jednadžbu II dobivamo:

$$b' = -\operatorname{tg} \varphi_2^b \quad (\text{V})$$

Ako uvrstimo V u III i IV uz gornje uvjete, dobivamo koordinate točke B u pomoćnom koord. sistemu:

$$\left. \begin{aligned} \eta_b &= -\operatorname{tg} \varphi_2^b + \frac{\operatorname{tg}^2 \varphi_2^b}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} \\ \xi_b &= \quad + \frac{\operatorname{tg} \varphi_2^b}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} \end{aligned} \right\} \quad (\text{VI})$$

Analogno dobijemo koordinate točke A :

$$\begin{aligned} \eta_a &= -\operatorname{tg} \varphi_2^a + \frac{\operatorname{tg}^2 \varphi_1^a}{\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a} \\ \xi_a &= \quad + \frac{\operatorname{tg} \varphi_2^a}{\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a} \end{aligned}$$

Izračunajmo smjerni kut stanice AB u pomoćnom koordinatnom sistemu:

$$\begin{aligned} \operatorname{tg} \psi_a^b &= \frac{\eta_b - \eta_a}{\xi_b - \xi_a} = \frac{+\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^b + \frac{\operatorname{tg}^2 \varphi_2^b}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} - \frac{\operatorname{tg}^2 \varphi_1^a}{\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a}}{\frac{\operatorname{tg} \varphi_2^b}{\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b} - \frac{\operatorname{tg} \varphi_2^a}{\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a}} = \\ &= \frac{(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^b)(\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b)(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a) + \operatorname{tg}^2 \varphi_2^b(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a) - \operatorname{tg}^2 \varphi_1^a(\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b)}{\operatorname{tg} \varphi_2^b(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a) - \operatorname{tg} \varphi_2^a(\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b)} \end{aligned}$$

Radi pojednostavljenja cijelog izraza razmotrimo posebno brojnik, a posebno nazivnik:

$$\begin{aligned} B &= (\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^b)(\operatorname{tg}^2 \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a + \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b) - \\ &\quad - \operatorname{tg}^2 \varphi_2^a(\operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^b) + \operatorname{tg}^2 \varphi_1^a(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a) = \\ &= (\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^b)(\operatorname{tg}^2 \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a + \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg}^2 \varphi_2^a) + \\ &\quad + \operatorname{tg}^2 \varphi_1^a(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a) + \operatorname{tg}^2 \varphi_2^b(\operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_1^a) = \\ &= -\operatorname{tg}^2 \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a + \operatorname{tg}^2 \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^a + \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b + \\ &\quad + \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b - \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a + \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^a \\ B &= \operatorname{tg} \varphi_1^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a(\operatorname{tg} \varphi_2^b + \operatorname{tg} \varphi_1^a) - \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b(\operatorname{tg} \varphi_2^a + \operatorname{tg} \varphi_1^b) \end{aligned}$$

$$N = \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a - \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^a - \operatorname{tg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b + \operatorname{tg} \varphi_1^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a = \\ = \operatorname{tg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^b - \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^a$$

$$\operatorname{tg} \psi_a^b = \frac{\operatorname{tg} \varphi_1^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^a (\operatorname{tg} \varphi_2^b + \operatorname{tg} \varphi_1^a) - \operatorname{tg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_2^b (\operatorname{tg} \varphi_2^a + \operatorname{tg} \varphi_1^b)}{\operatorname{tg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^b - \operatorname{tg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{tg} \varphi_1^a} \text{ ili}$$

$$\operatorname{tg} \psi_a^b = \frac{\frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{ctg} \varphi_2^a} \left(\frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_2^b} + \frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_1^a} \right) - \frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{ctg} \varphi_2^b} \left(\frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_2^a} + \frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_1^b} \right)}{\frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{ctg} \varphi_1^b} - \frac{1}{\operatorname{ctg} \varphi_2^b \cdot \operatorname{ctg} \varphi_1^a}}$$

ako taj izraz skratimo dobivamo konačno:

$$\operatorname{tg} \psi_a^b = \frac{\operatorname{ctg} \varphi_1^a + \operatorname{ctg} \varphi_2^b}{\operatorname{ctg} \varphi_1^a \cdot \operatorname{ctg} \varphi_2^b} - \frac{(\operatorname{ctg} \varphi_2^a + \operatorname{ctg} \varphi_1^b)}{\operatorname{ctg} \varphi_2^a \cdot \operatorname{ctg} \varphi_1^b}$$

Konačne smjerne kuteve (sa traženih točaka prema zadanim dobivamo na slijedeći način:

$$\alpha_2^a = (\varphi_a^b - \psi_a^b) + \varphi_2^a$$

$$\alpha_2^b = (\varphi_a^b - \psi_a^b) + \varphi_2^b$$

$$\alpha_1^a = (\varphi_a^b - \varphi_a^a) + \varphi_1^a$$

$$\alpha_1^b = (\varphi_a^b - \psi_a^b) + \varphi_1^b$$

Smjerni kut među zadanih točaka računamo po poznatoj formuli.

$$\operatorname{tg} \beta_{ab} = \frac{Y_b - Y_a}{X_b - X_a}$$

Kontrolu računa koordinata točaka 1, 2 možemo provesti tako da iz koordinata novih točaka računamo opet koordinate zadanih točaka, ili da pomoću razlike smjernih kuteva na novim točkama provjerimo opažane kuteve (pravce).

Formula za sračunavanje kuta ψ_a^b je veoma jednostavna i prikladna za mašinsko računanje; kut φ_a^b računa se također jednostavno, i prema tome se cijeli problem svodi na rješenje zadatka »presijecanje naprijed«, a u tom baš i leži prednost ovog drugog načina rješenja pred prvim.

Upotrebljena literatura:

S. Horvat: Geodetski instrumenti.

H. Wittke: Die Rechenmaschine und ihre Rechentechnik.

Primjer:

$$\begin{array}{l} \text{Zadano: } \triangle_{\circ} 53 \quad y = 6\,376\,186.61_s \quad x = 4\,800\,468.35_s \\ \triangle_{\circ} 51 \quad y = 6\,381\,866.21_s \quad x = 4\,798\,264.24_s \end{array}$$

	Vizura	Opažani pravac	Smjerni kut
Stajalište 4	$\triangle_{\circ} 3$	0° 00' 00."0	100° 28' 22."0
	$\triangle_{\circ} 51$	33 50 30."7	134° 18' 52."7
	$\triangle_{\circ} 53$	102 45 55."0	203° 14' 17."0

	Vizura	Opažani pravac	Smjerni kut
Stajalište 3	$\triangle_{\circ} 4$	0° 00' 00."0 (332)	280° 28' 22."0
	$\triangle_{\circ} 53$	152° 38' 17."1 (252)	253° 06' 39."1
	$\triangle_{\circ} 51$	72° 20' 09."2	172 48' 81."2

$\text{ctg } \varphi_{4}^{53}$	- 0.226	557	$\text{ctg } \varphi_{4}^{53} \text{ctg } \varphi_{3}^{51}$	- 0.072	147
$\text{ctg } \varphi_{3}^{51}$	+ 0'318	450	$\text{ctg } \varphi_{3}^{53} \text{ctg } \varphi_{4}^{51}$	+ 3.881	936
Σ	+ 0.091	893	Σ_2	+ 2.809	789
Σ_1	- 0.440	915	$\Sigma - \Sigma_1 = \Sigma_3$	+ 0.537	808
$\text{ctg } \varphi_{8}^{53}$	- 1'932	340	$\text{tg } \psi = \frac{\Sigma_3}{\Sigma_2}$	+ 0.189	629
$\text{ctg } \varphi_{4}^{51}$	+ 1.491	425	ψ	10° 44' 14."9	

$$\varphi_{33}^{51} = 111^{\circ} 12' 36".9$$

$$\psi_{53}^{51} = 10 44' 14.9$$

$$\zeta_{4}^3 = \zeta_{53}^{51} - \psi_{53}^{51} = 100^{\circ} 28' 22".0$$

Ako ovaj kut dodamo opažanim pravcima na stajalištima 3 i 4, dobivamo smjerne kuteve prema zadanim točkama. Sada lako izračunamo koordinate traženih točaka presijecanjem napred, prethodno promijenivši smjerne kuteve za veličinu $\pm 180^{\circ}$.